

**II. FORMULA^a PROCESSUS IUDICIARII TERRARUM
CRACOVIENSIS, SANDOMIRIENSIS, LUBLINENSIS, RUSSIAE, BELZENSIS^b ET
PODOLIAE,
QUAM DEINCEPS AB OMNIBUS DIGNITARIIS, PRAEFECTIS,
IUDICIBUS, SUBIUDICIBUS ET ALIIS OFFICIALIBUS NOSTRIS
ET TERRESTRIBUS AC CASTRENSIBUS GENERALITERQUE
AB OMNIBUS SUBDITIS NOSTRIS TERRARUM PRAEDICTARUM VOLUMUS
ET DECERNIMUS IN OMNIBUS IUDICIIS ET ACTIBUS IURIDICIS SCRIBENDISQUE
DICIS SEU CITATIONIBUS FIRMITER OBSERVARI^c**

[1]. In primis igitur pro consuetudine volumus observari, ut in citatione terrestri sufficiat ponere tantum de titulo nostro regio videlicet: „Sigismundus Dei gratia rex Poloniae etc.”, et non plus.

[2]. Item quod^d eadem citatio terrestris sigillo terrestri sui districtus sit obsignata.

[3]. Item ut in ea citatione exprimatur nomen actoris et rei, et^e pro quo reus fuerit citatus, ita ut citatus intelligat, propter quid sit per actorem evocatus.

[4]. Ubi autem debite non intellexerit, tenebitur actor ibidem coram iudicio in sua propositione suam intentionem citato declarare.

[5]. Et si quis in eiusmodi sua^f citatione omiserit titulum vel momen actoris aut rei, vel si citatio ipsa sigillo adulterino fuerit obsignata, talis actor luendo solvendoque ibidem mox pro huiusmodi insufficientia suae citationis sex scotos^g parti, et totidem iudicio, in instanti ibidem proponere poterit ex eadem sua citatione, insufficientia illa non obstante; et citatus tenebitur sibi ad obiecta respondere.

[6]. Omnes autem alias poenas accessorias, videlicet propter defectum litterae^h unius aut totius dictionis, vel alterius cuiuscunque defectus in citatione, sive ex quacunque alia causa, quam citatus actori obiiceret, volens dilationibus ex diffugiis laborare, etiam a coadiutoribus antea solvi solitas, penitus annullamus, exceptis poenis, post decretum negotii principalis fieri solitis.

[7]. Debebit autem iudex praesidens a partibus comparentibus ante sententiae prolationem inquirere, an haberent aliqua sua munimenta vel documenta defensionesque iuridicas, ad causae prosecutionem opportunas, ne homines simplices ruditate sua in causis suis succumberent; et licebit utrique partium introducere res subsidiarias, et verbales et litteratorias, ante prolationem sententiae.

[8]. Et protestationes memorialium seu captiosae, nullum deinceps sint robor habiturae, quae solebant fieri ante prolationem sententiae; sed pro re principali decreta tantummodo fiet memoriale.

[9]. Licebit quoque utrique parti omnia, quae opus habet, allegare reponereque ante sententiae prolationem.

^a Tekst niniejszy oparty jest na wydawnictwie urzędowym z 1524 r. Nie zostały w nim jednak uwzględnione (z jednym wyjątkiem) odmianki tekstowe dziewięciu dodruków tegoż wydania, które badacz znaleźć może w edycji O. Balzera (CIP, t. IV-1, nr 16, s. 44-68). Uwzględniono natomiast odmianki tekstowe pijarskiego wydania *Volumina Legum*. Formula processus dzieli się na artykuły, w pierwodruku nie numerowane, ale graficznie wyodrębnione; nadto występują w jej tekście tytułiki, obejmujące od jednego do kilku artykułów. Tytułiki te w niniejszym wydaniu wyodrębniono za wzorem edycji *Volumina Legum*.

^b Belzensis VL.

^c W dodrukach wydania z 1524 r. (por. CIP, t. IV-1, nr 16, s. 50) zamieszczono tu wiersz:

Ad lectorem:

Quae prius involuctis, nodis tricisque patebat,
Et sine fine suo formula iuris erat,
Haec brevis et facilis Si[gi]smundo principe facta,
Iustitiae cunctis en manifestat iter.
Sumite nunc laqueum rabulae, iam scribere dicas
Et causas poterit dicere quisque suas.

^d quia VL.

^e Opuszczone w VL.

^f Opuszczone w VL.

^g Tak w VL; natomiast w druku z 1524 r. – schotos.

^h W VL, tu i poniżej: litterae, literatorias.

[10]. Debet autem ministerialis, propter mortem suam, cum uno nobili, in persona actoris misso, ponere citationem indifferenter vel apud nobilem citandum in curia eiusdem, vel apud vladarium aut kmethonem, sive apud hortulanum, publicando nihilominus citationis positionem in curia terrigenali; quae si defuerit in eadem villa, extunc villanis id ⁱipsum idemⁱ ministerialis notificabit, ut ad notitiam citati deveniret.

[11]. In villis vero desertis, possessionatis deficientibus, citatio in lignum recisum posita terraeque infixa publicetur vel in villa^j viciniore, vel in parochia eiusdem villae desertae. Et ut positio citationis praecedat terminum una integra septimana.

[12]. Citatus, evadendo^k poenae contumaciae luitionem, poterit sibi differre primum terminum simplici infirmitate.

[13]. Item secundum terminum tanquam peremptorium poterit differre reponereque idem citatus vera infirmitate a Deo permissa, per certum nuntium suum, nobilem possessionatum eiusdem terrae, ad iudicium missum; iuraturus tertius dictus citatus in terminis sequentibus cum aliis duobus paribus suae conditionis, quod tunc temporis fuit infirmus vera infirmitate a Deo permissa^l, quando sibi nobilis N. terminum vera infirmitate a Deo permissa reposuit.

[14]. Si vero citatus reponens in termino sibi assignato non comparuerit, permiseritque se in lucro condemnari, et postea comparens in termino concitatorio ad satisfaciendum negaret se reponere illi nobili commisisse, extunc iuxta suam negationem tertius iurare debebit, quod illi nuntio suo repositionem hanc termini minime commiserit.

[15]. Praestito autem huiusmodi iuramento idem citatus ibidem mox respondere teneatur super citationem actoris.

[16]. Si autem dictus reponens, negans hanc termini peremptorii repositionem super suam allegatam aegritudinem modo praemisso non iuraverit, vel se a termino huiusmodi iuramenti absentaverit, talis succumbet in causa sua ipso facto.

[17]. Ulteriores vero dilationes eiusdem infirmitatis penitus amodo abrogamus.

[18]. Idem volumus de actore intelligi, cum liceat actori, quod et reo, praeter simplicem infirmitatem, quae actoribus non convenit, eo quod actores semper habent terminos peremptorios, et propter hoc semper debent esse ad comparandum parati; poterint tamen et actores in faciendis documentis habere dilationem, cum citato id ipsum sit permissum.

[19]. Volumus autem, ut liceat unicuique alium quempiam pro quacunque summa pecuniae vel iniuria haereditaria et personali aut bonis quibuscunque totie[n]s quotie[n]s citare ad iudicium terrestre; ubi citatus parere respondereque tenebitur et debebit, non excipiendo se ad terminos generales ob summae magnitudinem; vel potius licebit iudicibus terrestribus etiam pro magna summa iudicare, cum licebit unicuique partium appellare.

[20]. Et si citatus in secundo termino peremptorio temere sine repositione termini non paruerit, actor eum condemnabit in lucro iuxta continentiam suae citationis; tamen in talem condemnationem citatio debet inseri sive actuari.

[21]. Post hoc debebit condemnatus per actorem concitari, alias *ma być przypowieszczon*, ad satisfaciendum sibi pro his omnibus, pro quibus ipsum citatum condemnavit in termino peremptorio. Quod si ipse citatus in tali termino concitato non comparuerit, extunc actor faciet astitionem termini concitati; ex qua astitione obtinebit damnum iuxta suam extimationem^m in citatione expressam, quamⁿ habebit iam coniunctam cum summa principali sive essentiali in citatione expressa, sine iuramento.

[22]. Tandem in eisdem terminis et in continenti debet sibi actori iudicium addere ministerialem terrestrem, tanquam victori, ad intromittendum eum in bona citati sive victi in summa perlucrorum, tam summae principalis quam damni, et poenis inde sequutis; quae poenae concernunt actorem et iudicium ex condemnatione in lucro et ex astitione termini concitati. Et dabit iudicium sibi litteras perlucrorum, remittendo ipsum, in defectu intromissionis, ad loci capitaneum.

[23]. Sed si citatus in termino concitato comparuerit, et voluerit attentare, actorem iurare

ⁱ⁻ⁱ idem ipsum VL.

^j Brak w VL.

^k evadendae VL.

^l sibi permissa VL.

^m aestimationem VL.

ⁿ Brak w VL.

super damnis, extunc licebit actori super summam damni iurare, sive super integram, sive etiam super minorem, quod erit in eius arbitrio, non tamen augendo summam.

[24]. Si vero quis concitatus comparens negaverit se de sui citatione scivisse, casu quo ministerialis actori ad testificandum deesset protunc circa iudicium, talis negans tenebitur iurare, quod talis citatio, super quam condemnatus est, non pervenit ad eius notitiam, nec sibi de ea quicquam^o constat; et nihilominus mox ibidem actori respondere tenebitur super contenta citationis. Et si postulaverit ab actore citationem ad respondendum, actor tenebitur sibi communicare citationem suam.

[25]. Si vero citatus personaliter coram iudicio sive in primo termino, sive in secundo paruerit, factaque responsione ad obiecta actoris in causa sua succubuerit, et nihilominus ad iudicio rebelliter recesserit, victori pro re decreta sive lucrata non satisfaciendo, talis rebellis in poena quatuordecim^p marcarum pecuniae condemnatur, et illi victori debetur ministerialis ad intromittendum eum in convictis sive lucratis in bona convicti, tam in summa principali, quam etiam in damnis et poena expressa; et^q procedetur contra victum, prout supra.

[26]. Si vero citatus iure victus consentiet actori sive victori intromissionem, et admittet pacificam possessionem in bona, super quibus perlucra perducta sunt, dando sibi in loco bonorum, in praesentia incolarum, possessionem et eorum oboedientiam, extunc ministerialis post factam intromissionem faciet recognitionem cum nobilibus ad acta castrensia districtus illius, quod victus talis admisit intromissionem et possessionem in bona praefata, sicut praemisum est, perlucrata; quam possessionem, si deinde victus impedire quovis modo niteretur, huius possessionis defensio ad loci capitaneum pertinebit, tanquam violenter expulsi et spoliati.

[27]. Si vero victus intromissionem victori denegaverit, tam post tale, ut praemisum est, decretum, quam etiam post astitionem termini concitati contra non comparentem, extunc idem ministerialis, qui fuit victori de iure ad intromittendum additus, cum nobilibus sibi adiunctis coram loci capitaneo aut eius officio castrensi facere debet personalem relationem praefatam, scilicet N. iure convictum parti se vincenti intromissionem iure decretam temere denegasse. Extunc idem capitaneus loci, et eo absente suus vicegerens^r, vigore praefatae remissionis, de iudicio terrestri factae, citabit victum litteris suae innotescantiae ad videndum et audiendum se victorem praefatum in bona talia ex vi perlucrorum, iure terrestri obtentorum, et in summa sive summis ibidem expressis, auctoritate brachii regalis intromitti, sub hac forma:

[28]. „...tibi, nobili N. innotescimus providum N. ministerialem terrestrem N. cum certis nobilibus secum comparentibus coram officio nostro castrensi personalem fecisse relationem, quomodo, dum nuper additus fuisset ad iudicium terrestre N. nobili N. actori iure vincenti ad intromittendum ipsum vigore suorum perlucrorum in bona tua haereditaria N., quorum litteras^s sub sigillis eiusdem iudicii terrestres coram nobis et officio nostro obtulit et produxit, prout hoc ipsum iudicium terrestre ad nos et officium nostrum, tanquam brachium regale, remisit, et tu existens iure convictus, tanquam rebellis intromissionem temere sibi denegasti, quo facto exequutio^t ipsorum perlucrorum ad brachium nostrum capitaneale, quin potius regale, cuius vice fungimur in hac parte, est devoluta; propter quod tibi mandamus vigore regio et nostro ex officio, quatinus^u coram nobis aut nostro vicegerente sive officio castrensi feria tali et tali N. et in castro N. legitime compareas, ad videndum et audiendum, nos auctoritate brachii regalis, in vim exequutionis^v, praefatam partem iure vincentem^w in bona tua praedicta et iuxta perlucrorum eius continentiam potenter intromitti tuerique, prout ad nostrum pertinet officium; alias contumacia tua non obstante nos ad ea, quae nobis ex officio nostro incumbunt, procedemus...”

[29]. Quod si talis victus ad talem avisationem loci capitanei in termino sibi praefixo coram officio castrensi et metu poenarum sive vadiorum interponendorum victori intromissionem et possessionem in talia bona se daturum obtulerit, extunc loci capitaneus ministerialem addet et vadia triplicata super victum imponet, ut iam in instanti ipse victus victori in bona praefata, in

^o quidquam VL.

^p quatuordecim VL.

^q *Opuszczone w VL.*

^r vices gerens VL.

^s litteras VL.

^t executio VL.

^u quatenus VL.

^v executionis VL.

^w vincenti VL.

quibus talia perlucra perducta sunt, intromissionem de facto daret et pacificam possessionem admitteret, nec eum in ipsa possessione quovis modo inquietaret per se vel summissas^x personas, sub eodem vadio triplicato.

[30]. Quod si talis victus victori possessionem non admiserit, vel quovis modo praepediverit, extunc loci capitaneus movebitur manu forti et armata, et tenebitur ipsum victorem in bona partis victae intromittere, eundem victum de bonis praefatis potenter eiiciendo et vadia triplicata super eodem decernet. Et idem faciet capitaneus, si victus in termino innotescentiae non comparuerit, quod videlicet cum triplicato vadio victorem intromittet^y, cuius vadii medietas pro ^zvictore, et reliqua medietas pro ^zcapitaneo loci cedere debebit; et propter hoc officialis castrensis ab intromissione huiusmodi nihil recipiet a victore.

[31]. Quod si victus esset adeo fortis, quod per capitaneum sua temeritas non poterit prohiberi, quod videlicet brachio regali contravenire niteretur, extunc in instanti debebit citari per officium illud capitaneale ad iudicium castrense peremptorie, ad audiendum se, uti^{aa} rebellem et iuri communi regni contravenientem, de regno ac dominiis sibi subiectis banniri et proscriptum pronuntiari^{ab}. Quod si in tali termino comparuerit metu bannitionis et proscriptionis, debet satisfacere pro vadiis interpositis et capitaneo et parti, et possessionem pacificam, sub similibus non praepedire victori.

[32]. Similiter et omnes complices, eidem victo palam patrocinant, citari debebunt ad banniendum, et de regno, una cum ipsorum praefato principali iure convicto, proscribendum se decerni; contra quos, prout eorum principalem, officium capitaneale procedere debet.

[33]. Qui vero essent impossessionati, per officium illud castrense comprehendantur et in turrim coniciantur; quorum punitio in arbitrio et gratia nostra consistat.

[34]. Et statim post factam bannitionem, in quantum idem victus bona sua iure amissa defenderet, exequutioni^{ac} brachii regalis se opponendo, extunc iuxta regni statutum¹ universa nobilitas terrae districtus eiusdem, in quibus bona victi consistunt, una cum capitaneo loci movebitur cum apparatu bellico contra victum rebellem, ita quod poterit de bonis eius repelli et reici.

[35]. Et si talis rebellis poterit in persona sua comprehendi, talis cum complicitibus suis comprehendatur et mancipatus turri includatur, et ipsius vita in gratia nostra consistat².

[36]. Quod si aliquis capitaneus in facienda huiusmodi exequutione^{ad} negligens esset aut remissus, extunc victori ^{ac}totiens quotiens^{ac} succumbet poenam^{af} quinquaginta marcarum pecuniae usualis, et aliam similem poenam nostrae Regiae Maiestati. Pro quibus poenis in praesentiam nostrae Regiae Maiestati citatus, in primo termino tanquam peremptorio parere, ac pro poenis praemissis, parti et fisco nostro regio^{ag} luitis, satisfacere similiter totiens quotiens tenebitur et debebit. Et nihilominus sub eisdem poenis exequutioni satisfacere teneatur, ad maximum in duabus septimanis gradus superius expressos explendo.

[37]. Similis etiam progressus debebit observari in iudicio castrensi secundum materiam, subiectam in articulis duntaxat castrensibus, ubi statim ex termino concitato astito addatur ministerialis ad intromittendum cum triplicatis^{ah} vadiis.

[38]. Debebit autem officium castrense unicuique semper paratum esse in recenti crimine in [ad]ministranda iustitia et exequenda re iudicata, exceptis duntaxat festis solennioribus^{ai} et diebus dominicis, non expectatis terminis castrensibus. Quae causae non debent differri ad terminos castrenses, sed sine celebratione terminorum debent exequi.

^x submissas VL.

^y intromitteret VL.

^{z-z} Brak w VL.

^{aa} ut VL.

^{ab} pronunciari VL.

^{ac} executioni VL.

^{ad} W VL tu i poniżej: executione, executioni.

^{ac-ac} W VL tu i poniżej: toties quoties.

^{af} W VL tu i poniżej: paenam, paenis.

^{ag} Opuszczone w VL.

^{ah} replicatis VL.

^{ai} solennioribus VL.

¹ O. Balzer (CIP, I. IV-1, nr 16, s. 53-54) zaznaczył, iż nie było dotąd wyraźnego przepisu, który by w ostatnim stadium egzekucji przeciw opornej stronie powołać miał na wezwanie starosty szlachtę danej ziemi do zajazdu: jeszcze u Łaskiego w 1506 r. mowa była w danym wypadku o uwięzieniu opornego i zdaniu go na łaskę króla (por. VL, t. I, s. 349).

² Por. niżej, art. 44 i 45.

[39]. Casu vero, quo aliquis iure victus existens, sententiam iudicis suscipere noluerit, volumus id pro iure observari, uti liceat unicuique a sententia iudicii terrestris vel castrensis non per viam motionis iudicis, sed simpliciter verbo appellare ad terminos generales, tempore Quadragesimae annis singulis ^{aj}-totiens quotiens^{aj} in locis ad id deputatis celebrandos; quibus terminis barones regni, videlicet palatinus, castellanus et ceteri dignitarii et officiales terrae illius interesse tenebuntur sub poenis^{ak} in statuto contentis³. Et in defectu terminorum generalium pars appellans contra appellatum^{al} in conventionem generali regni extunc in proximo celebranda, causam hanc suam vigore appellationis suae huiusmodi poterit prosecui et iustitiam suam experiri, iudice, a quo provocatum seu appellatum fuit, sine quavis reprehensione remanente. Nihilominus iudicium, a quo appellatur, tenebitur partibus litigantibus dare in scripto propositiones et responsiones et eorum controversias ex actis suis, terminumque praefigere in terminis generalibus, vel in defectu terminorum coram Regia Maiestate, prout supra.

[40]. Poterit autem quilibet appellare de terminis praedictis generalibus ad Regiam Maiestatem, tanquam iurium omnium regni dominum superiorem, pro iustitia consequenda.

[41]. Item volumus, ut dum sententia redarguta per iudicium appellationis fuerit reprobat, victus appellanti actori seu victori ratione expensarum tres marcas pecuniarum exsolvat^{am}, quae alias iudicibus redagruatae, victoriam reportantibus, in vim emendae solvebantur, ita quod si sententia, a qua appellatum est, retractabitur et destruetur, extunc appellans suas tres marcas reaccipiet; quodsi talis sententia approbabitur et confirmabitur, appellans amittet^{an} tres marcas, quas victor accipiet.

De bonis redimendis, de manibus dominae dotalitalis^{ao}, secundo maritatae.

[42]. Cum primum mulier sedem sibi vidualem per secundas nuptias violaverit, volumus ut talis poterit citari^{ap}, aut in iudicium terrestre, vel ad actorem terrestrium primam et proximam positionem. Talis vidua citata, in primo^{aq} termino non comparens, poenam^{ar} contumaciae luet, parti et iudicio exolvendam^{as}; in secundo termino, sicut peremptorio, tenebitur citata cum litteris suis reformatoriis legitime comparere, ad tollendum pecunias a parte se redimente, in litteris^{at} suis reformatoriis per expressum contentas, et condescendere bonis illis redemptis parti se redimenti, dando illi reemptori certos pro se fideiussores, bene possessionatos nobiles, in hunc modum, quos ea muliere defuncta, dotalitium alias *przywianek* ad successores primi mariti devolvetur vel potius restituetur.

[43]. Si vero talis mulier citata in secundo termino non paruerit, extunc iudicium illud dabit illi redimentum bona illa reformatoria in possessionem, et pecunias ad redemptionem pertinentes, iuxta inscriptionis reformatoriae continentiam in cancellaria terrestri conservabit tamdiu, quousque ipsa domina dotalitalis, in iudicium rursus veniens, certos pro se fideiussores super dotalitio eius, ad propinquos primi mariti revertendo, modo suprascripto statuerit, avisando citatione sua litterali^{au} illum reemptorem, et evocando eum ad hoc idem iudicium ad levandum pecunias dotis et dotalitii suorum praedictorum, et ad suscipiendum a se praefatos fideiussores super dotalitio suo^{av} praenominato, post mortem suam revertendo.

[44]. Si vero quis in aliquo alio bona quaecunque iuris decreto fuerit assequutus^{aw}, in quibus scilicet bonis, uxor eiusdem victi habuit reformationem suam dotalitalem, talem reformationem volumus illaesam permanere.

[45].^{ax} Et talis convictus pro *golota* debet reputari, iure *golotarum* deinceps conveniendus, casu quo executioni^{ay} rei iudicatae contraveniret⁴.

^{aj-aj} toties quoties VL.

^{ak} paenis VL.

^{al} appellatam VL.

^{am} exsolvet VL.

^{an} amittit VL.

^{ao} dotalitalis VL.

^{ap} citari poterit VL.

^{aq} proximo VL.

^{ar} poenam VL.

^{as} exolvendam VL.

^{at} litteris VL.

^{au} litterali VL.

^{av} Brak w VL.

^{aw} assecutus VL.

^{ax} W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako dalszy ciąg poprzedniego przepisu.

^{ay} executioni VL.

³ Por. statuty piotrkowskie Kazimierza Jagiellończyka z 1447 r., VL, t. I, s. 152, De his qui pertinent ad colloquia, ut intersint hic mandatur.

⁴ Por. wyżej art. 35.

[46]. Et quia multae querelae fiebant ad totitiam nostram deductae contra notarios terrestres terrarum praedictarum, quomodo ipsi a notis et acticationibus controversiarum et aliarum quarumcunque rerum plus solito subditos nostros depactare de facto consueverint, similiter a quaerendis notis, actis iudicialibus insertis, quapropter statuimus et ordinamus, statutis regni vetustioribus inhaerendo⁵, quod singuli notarii terrestres ab una controversia et causa non plus percipiant, quam per unum grossum; talis autem causa et controversia debebit intelligi ex una citatione.

[47]. Item volumus, ut quilibet actor, condemnando citatum absentem in contumacia, solvat duntaxat duos grossos, quorum unus cedet notario, et alter grossus iudicio praesidenti.

[48]. Item volumus, quod victor solvat a quolibet decreto pro se lato iudicio quinque grossos, quorum tres iudici et unus subiudici veniet; notario vero similiter unum grossum ab eiusdem decreti acticatione solvere quilibet teneatur.

[49]. Item notarius a sigillatis membranarum recipiet per medium grossum, et a minutis extractis non sigillatis per unum grossum⁶.

[50]. Item pro littera^{az} iudiciali, sigillis iudicis et subiudicis obsignata decem grossi, prout in quibusdam terris hactenus fuit observatum.

[51]. Quod si notarius ultra praemissam ordinationem contra vim statutorum⁷ quidpiam ab aliquo depactaverit, talis eidem depactato id, quod indigne extorserit, restituere teneatur sub poena^{ba} trium marcarum, et iudicio totidem exolvenda^{bb}, in qua peremptorie debebit idem notarius condemnari et satisfacere victori mox teneatur sub alia^{bc} ^{bd}poena quatuordecim^{bd} marcarum.

[52].^{be} Vel si notarius terrestris inscribere in acta iudicialia ea, quae iudex cum subiudice decernendo praeceperint, noluerit, vel ipse notarius rebelliter de sede iudicaria abierit, acticare nolens ea, quae ad officium eius pertinebant, per quod partibus aliquid poterit praeiudicari, talis notarius, per iudicium Regiae Maiestatis^{bf} delatus, privatione sui officii punietur.

[53]. Item pro kmethonibus fugitivis non in villis haereditariis, sed in terminis terrestribus sive castrensibus iuxta statutum⁸ causae omnes iudicentur, arrestando ipsos^{bg} profugos ministeriali et nobilibus in bonis eorum, ad quos domicilia sua dominis suis invitis transtulerint, iuxta consuetudinem antea observatam.

Processus iudiciarius observandus circa faciendos limites.

[54]. Et licet varii quoque fuere modi in bonorum utrinque haereditariorum limitatione, hucusque in terris nostris Cracoviensi, Sandomiriensi, Lublinensi, Russiae, Belzensi ac Podoliae territoriisque earundem terrarum pro iure observati, tamen nos conformem deinde limitationem bonorum eiusmodi haereditariorum fieri, ac in omnibus terris praedictis pro consuetudine

^{az} littera VL.

^{ba} poena VL.

^{bb} exsolvenda VL.

^{bc} aliqua VL.

^{bd-bd} poena quatuordecim VL.

^{be} W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako dalszy ciąg poprzedniego przepisu.

^{bf} Maiestatis VL.

^{bg} omnes VL.

⁵ Odwołano się tu zapewne do takich tekstów jak: statuty Kazimierza Wielkiego (*Polskie statuty ziemskie*, s. 83, nr 47, De memorialis sive pamyathne solutione oraz s. 112, nr 134, De salariis officialium in iudicio existentium), *statut krakowsko-warcki z 1423 r.* (*ibidem*, s. 124, nr 15, De memoriali alias pamyathne oraz s. 125, nr 18, De notariis terrestribus), *przywileje nieszawskie z 1454 r.* (*ibidem*, s. 133, nr 14, De memoriali alias pamyathne), *statuty piotrkowskie Jana Olbrachta z 1496 r.* (por. wyżej w niniejszej edycji, art. 18: Notae notariorum et lectura), *konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1510 r.* (I, art. 20: Quaestus notariorum terrestrium), *konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1511 r.* (I, art. 20: De taxa litterarum in iudicio terrestri) *konstytucje sejmu piotrkowskiego z 1519 r.* (I, art. 14), *konstytucje sejmu bydgoskiego z 1520 r.* (I, art. 9: De salario officialium iudicii terrestres).

⁶ Por. wyżej przypis 5.

⁷ Por. wyżej przypis 5.

⁸ Wspomniany tu został *statut nowokorczyński z 1447 r.*, VL, t. I, s. 158, De iudicio kmethonis fugitivi oraz *statut piotrkowski Jana Olbrachta z 1496 r.*, art. 47, De fugitivis kmethonibus.

observari^{bh} cupientes, de unanimi baronum nostrorum consilio, pariter et assensu nuntiorum terrarum praedictarum, statuimus et ordinamus, ut quilibet citans in ius terrestre pro graniciibus faciendis taxam pecuniarum non apponat, sed simpliciter actor citabit reum pro actoriatu^{bi} alias *o powocstwo*^{bj} sub forma superius scripta⁹ inter formulas citationum.

[55]. Si vero citatus in primo termino non paruerit, in poena^{bk} contumaciae condemnetur.

[56]. Si autem in secundo et peremptorio termino idem citatus non paruerit, in lucro actoriatu per actorem condemnetur, per quam condemnationem iam obtinebit actoriatum contra citatum, decreto iudiciali accedente.

[57]. Facta igitur tali condemnatione in lucro iudicium remittet actorem cum obtentione actoriatu ad campum ad^{bl} succamerarium terrestrem sive eius officium, veluti exequutorem^{bm} prosequendae huiusmodi limitationis.

[58]. Succamerarius autem per suam litteralem^{bn} innotescientiam sive citationem debet citare partes ad sui, sive officii praesentiam, ad locum limitum sive differentiae, pro certo termino peremptorie terminum assignando, mandando reo condemnato, ut compareat ad instantiam actoris ad videndum et attentandum ipsum actorem officium ducere, et ad sipandum et faciendum granicies sive limites inter bona praefata, et attentandum audiendumque ipsum actorem iurare cum testibus super^{bo} iusta ductione et sipatione granicierum.

[59]. In quo quidem termino campestri non licebit citato aliquas controversias facere coram succamerario vel eius officio super actoriatu^{bp}, quem iam in^{bq} iudicio terrestri amisit, sed actor ducet officium iuxta suam voluntatem et suam conscientiam, facietque granicies, scopulos sipando et alia signa metalia faciendo, non obstante quavis contradictione citati nec quibusvis documentis litteratoriis^{br} vel signis evidentioribus, si quae protunc ostenderit. Quibus finitis circa finalem et acialem^{bs} scopulum iurabit actor cum sex testibus sibi in genere similibus super vera et iusta limitatione, ita videlicet, quod nihil terrae et haereditatis citato ademit et ab eo alienavit.

[60]. Quod si in tali termino campestri citatus non comparuerit, sed contumax extiterit, nihilominus succamerarius vel eius officium tenebitur actorem sequi et facere granicies iuxta ductionem ipsius; nihilominus circa ultimum et acialem scopulum actor iurabit cum testibus, non obstante absentia citati, tantummodo in praesentia officii succamerariatus. Quas granicies, sicut praemisum est, factas, et iuramento actoris comprobatas, succamerarius aut eius officium decernet perpetuo duraturas et tenendas.

[61].^{bt} Cuius quidem decreti et totius processus talium granicierum seriem succamerarius per suas patentes litteras referet^{bu} iudicio terrestri in terminibus terrestribus extunc immediate celebrandis; quas litteras^{bv} succamerarii, per actorem praesentatas, iudicium terrestre ad acta terrestria acticabit ad perpetuam rei memoriam.

[62]. Poterit tamen citatus terminum talem campestrum vera infirmitate differre, similiter et pro maiori, et non aliter.

[63]. Si vero citatus sive victus aliquem testium inductorum in termino campestri super nobilitate inculpaverit, volens per hoc limitationem ipsam actori impugnare vel praepedire, extunc pro tali inculpato dabunt testimonium alii testes, videlicet illi quinque, simplici verbo, quod est possessionatus, habet videlicet bona terrestria et habetur pro nobili inter vicinos et servitia bellica cum nobilitate peragit; et tale testimonium sufficiet sibi protunc, quod videlicet debet admitti ad iuramentum cum actore praestandum, tamen succamerarius reservabit sibi cum inculpatore iuridicam actionem, in foro competenti prosequendam.

^{bh} Brak w VL.

^{bi} actoratu VL. Poniżej również w VL: actoretus, actoratum.

^{bj} powodztwo VL.

^{bk} paena VL.

^{bl} Brak tego wyrazu w VL.

^{bm} executorem VL.

^{bn} litteralem VL.

^{bo} supra VL.

^{bp} actoratu VL.

^{bq} Brak w VL.

^{br} literatoriis VL.

^{bs} accialem VL.

^{bt} W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako dalszy ciąg poprzedniego przepisu.

^{bu} referat VL.

^{bv} literas VL.

⁹ Jest to określenie mylne, gdyż formuła ta znajduje się niżej, pod nr 105.

[64]. Si vero essent alii nobiles habentes vicinas haereditates, quarum parietes adiacerent vel essent contiguae haereditatibus, inter quas tales granicies fieri deberent, putarentque se habere interesse ex vi contiguitatis ad tales granicies, tales etiam vicini collaterales etiam per actorem, pro uno et eodem termino cum principali ad iudicium terrestre adicentur, et similiter, prout^{bw} cum principali, ita et cum eis per actorem procedetur, ne in termino campestri granicies possent impedire.

[65]. Si quis autem scopulos erectos vel alia signa metalia, vel in parte vel in toto disiecerit annihilaveritque violenter, talis violator a quolibet scopulo aciali luet parti contra se agenti per tres marcas pecuniae usualis, ab aliis vero scopulos disiectis et signis quibuscunque metalibus destructis et annihilatis luet per sex schotos^{bx}.

[66]. Et nihilominus teneatur idem violator officium succamerarii ad locum granicierum violatorum sumptibus suis educere, et eosdem limites a se disiectos restaurare et de novo^{by} erigere. Quod facere tenebitur post avisationem per ministerialem et nobiles, ex parte talem iniuriam passi, infra^{bz} octo septimanas, sub poena^{ca} quatuordecim marcarum, parti et totidem iudicio succumbenda. Qua poena soluta in aliis octo septimanis tenebitur granicies, ita ut praemissum est, restaurare. Et sic^{cb} totiens quotiens^{cb} ipsas granicies restaurare renuerit et noluerit, totiens^{cc} quatuordecim^{cd} marcas praefatas parti et totidem iudicio succumbet ad solvendum in quibuslibet octo septimanis.

[67]. Et^{ce} si quis in solo alieno, sive in haereditate aliena, sine succamerario et eius officio signa granicalia suapte sponte et temere erexerit et fecerit, talis etiam pari modo a quolibet scopulo aciali tres marcas, et ab aliis per sex schotos^{cf}, prout supra, succumbet ad solvendum. Et nihilominus scopulos et signa omnia metalia, taliter inofficiose facta, officiose, per officium videlicet camerarii destruet, dissipabit et annihilabit, ita ut in^{cg} post nullum praeiudicium parti iniuria, passae ex eorum vestigiis evenire posset. Quod facere tenebitur sub^{ch} poena quatuordecim^{ch} marcarum parti, et iudicio totidem. Et similiter contra talem procedetur in octo septimanis, prout et contra violentum destructorem granicierum, ut supra descriptum est.

[68]. Si vero plures essent participes seu consortes unius et eiusdem haereditatis, citati per quempiam alium pro faciendis graniciebus, et inter tales citatos essent aliqui cohaeredes minorennes, aequae citati, extunc contra tales iudicium procedet^{ci} tam terrestre quam officium succamerarii, non obstante ipsorum minorennitate. Ad quam quidem limitationem^{cj} iudicium et officium succamerarii procedet^{ck}. Nihilominus succamerarius vel eius officium reservabit eis actionem pro eorum interesse cum actore granicierum, dum videlicet annos discretionis assequantur; tunc licebit illis iure agere cum illis, a quibus putarent sibi esse praeiudicatum; tamen nonnisi pro sorte et interesse ipsos concernente agent.

[69]. **Forma citationis ad iudicium terrestre contra vicinos habentes contiguos parietes cum haereditatibus^{cl} seu bonis limitandis.** „Citat vos ad aspiciendum parietem vestrum, si quem vos habere praetenditis villae seu haereditati ipsius N. contiguum, quae bona sua haereditaria praefatus N. vult distinguere et dislimitare graniciebus signisque metalibus cum bonis N. nobilis N. haereditariis, pro quibus graniciebus citavit praefatum N. tanquam principalem, et vos adicitat tanquam collaterales, ut staretis et actoratum sibi N. actori agnosceretis, vel attentaretis sibi decerni per iudicium actoratum contra praefatum N. principalem et vos tanquam collaterales, ad praemissa iudicialiter responsuri”.

[70]. **Forma adcitationis ex officio succamerarii contra collaterales sive habentes parietes contiguos.** „Vobis nobilibus N. et N. etc. haeredibus de N. mandamus, quatinus^{cm} coram nobis aut officio nostro succamerariali in loco campestri inter haereditates N. nobilis N. actoris ex una, et N.^{cn} nobilis de N. citati partibus ex altera, ubi videlicet praefatus actor N. nos seu officium nostrum locabit feria” tali et tali etc. „ad instantiam praefati N. actoris compareatis, qui vos

^{bw} Brak w VL.

^{bx} scotos VL.

^{by} denuo VL.

^{bz} intra VL.

^{ca} W VL tu i poniżej: paena.

^{cb-cb} toties quoties VL.

^{cc} toties VL.

^{cd} quatuordecem VL.

^{ce} Wyraz opuszczony w VL.

^{cf} scotos VL.

^{cg} Brak w VL.

^{ch-ch} paena quatuordecem VL.

^{ci} procederat VL.

^{cj} militationem VL.

^{ck} procederet VL.

^{cl} haeredibus VL. I poniżej: haereditatis.

^{cm} quatenus VL.

^{cn} Opuszczone w VL.

adcitat alias *przypozywa* ad aspiciendum parietem vestrum, et ad videndum attentandumque ipsum vigore actoratus, contra praefatum N. principalem et contra vos tanquam collaterales in iudicio terrestri N. obtenti, ducere officium et prosequi granicies seu limites, faciendo scopulos et alia signa metalia, circa talia fieri consueta, et attentandum ipsum iurare cum testibus super iusta sipatione granicierum; ideo ut staretis et praemissa iudicialiter attentaretis, quia nos, non obstante vestra absentia sive contumacia, ad praefatam limitationem ex officio nostro procedemus”.

Constitutiones celebrationis terminorum in partibus Russiae.

[71]. Insuper ordinavimus et pro consuetudine observari volumus, ut in terris Russiae sexties^{co} in anno termini terrestres celebrarentur^{cp}; nec licebit iudicibus et aliis eiusdem officii officialibus suapte sponte sine legitima causa vel legali impedimento, puta belli aut conventionis generalis, terminos differre, sed temporibus inferioribus deputatis et assignatis sub poenis contra iudices negligentes et sua^{ca} officia non exercentes statutis¹⁰, ipsi termini terrestres celebrentur. Quorum prima celebratio erit primo die ferali post festum Epiphaniarum [6 I], si fuerit iuridica, quam Videlicet dies dominicus aut aliquod festum celebre non praepediret. Secunda celebratio post festum sancti Mathiae apostoli [24 II], in vere etiam, die ferali iuridica proxima. ^{cr}Tertia celebratio erit prima seu proxima^{cr} die iuridica post festum sancti Adalberti [23 IV]. Quarta celebratio post festum sancti Ioannis Baptistae [24 VI], etiam proxima ferali die iuridica. Quinta post festum sancti Bartholomaei apostoli [24 VIII], feria proxima iuridica. Sexta prima die post festum beatorum^{cs} Simonis et Iudae apostolorum [28 X] iuridica. Et sic quotannis observabitur.

[72].^{ct} Sed quia in civitate Premisliensi, ubi iudicia^{cu} terrestria celebrantur^{cv}, nundinae sive annuale forum pro festo Epiphaniarum peragitur, propter quod termini quiete non possent eodem tempore iudicari, eapropter termini terrestres Premislienses postponentur una septimana post tempus celebrationis terminorum in aliis terris: videlicet incipiendo primam celebrationem prima die post octavas Epiphaniarum, et sic deinceps post terminos Leopolienses semper in^{cw} una septimana celebrabuntur.

[73]. **Forma^{cx} inscriptionis suspensionis termini per iudicium ad interrogandum sive ad deliberandum, aut ex quacunque causa partibus praefixi.** „Iudicium motu proprio ex certis respectibus causam inter nobiles N. actorem et N. citatum ad terminos proximos terrestres differt cum toto ipsius causae effectu, partibus praefatis terminum assignando talem, qualem hodie habere debuerunt, in praefatis terminis terrestribus hic in N. proxime celebrandis, nullius partis iure laeso, immo^{cy} utrique partium integre conservato”. Et idem erit ad conventionem.

[74]. **Forma suspensionis termini de consensu et voluntate partium.** „Nobiles N. de^{cz} N. actor et N. de N. citatus habent talem terminum ad terminos proximos terrestres iuxta ipsarum partium citationem vel citationes, et totum actoris processum et effectum causae, qualem hodie habere debuerunt, earundem partium iure illaeso, immo^{da} in toto conservato”.

[75]. Item si actor amiserit citationem ante contestationem litis, sive ante terminos, ad quos citavit reum, extunc poterit citare reum alia citatione ad instar prioris, quae sive in sua narratione a prima amissa discrepaverit, sed eundem effectum in se contineret et summam, talis citatio habebit locum in iudicio, nec actor ob hoc aliquam poenam luet, sed citatus aequè sicut ad illam primam amissam sibi respondere tenebitur, nec poterit citatus actori obicere, quod dedisset

^{co} sexies VL.

^{cp} celebrentur VL.

^{ca} *Opuszczone w VL.*

^{cr} *Zdanie w VL napisane dwa razy.*

^{cs} Sanctorum VL.

^{ct} *W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako dalszy ciąg poprzedniego przepisu.*

^{cu} iuridica VL.

^{cv} cecebrantur VL.

^{cw} *Opuszczone w VL.*

^{cx} Formula VL.

^{cy} imo VL.

^{cz} et VL.

^{da} imo VL.

¹⁰ Terminów odprawiania roków ziemskich dotyczyły: *statut krakowsko-warcki z 1423 r. (Polskie statuty ziemskie, s. 124, nr 14: De terminis particularibus celebrandis), statut nowokorczyński z 1447 r. (VL, t. 1, s. 157: De iudiciis quater in anno celebrandis), statuty piotrkowskie Jana Olbrachta z 1496 r. (por. wyżej w niniejszej edycji, art. 36: Iudicia quatuor in anno tenenda, et qui illis debeant interesse), konstytucje sejmu krakowskiego z 1508 r. (I, art. 20).*

citationem super citationem. Et idem erit, si post contestationem litis amiserit, nam poterit etiam adcitare sive denuo citare sine aliqua poena. Et si idem actor^{db} habuerit citationem sive propositionem acticatam, extunc valebit sibi pro citatione, et non tenebitur citationem citato ostendere; sufficiet adcitatio illius. Et si citatus amiserit citationem, extunc actor post propositionem suam ad postulationem citati tenebitur sibi accomodare suam citationem ad respondendum, quam restituet actori post responsionem.

Processus variarum recognitionum et inscriptionum in iudicio terrestri.

[76]. **Iudices diligenter considerare debent aetatem, discretionem et^{dc} bonam aut adversam corporis valetudinem eius, qui aliquam facit inscriptionem.** Notandum, quod iudicio praesidentes debent diligenter intendere et considerare personam recognoscentem aliquam inscriptionem, si habeat debitam aetatem^{dd} aut discretionem bonam; quod si aliter, non suscipiatur inscriptio. Etiam debent considerare, si est sanus corpore; tunc potest scribi: „sanus mente et corpore”; sed si aeger corpore existat, compos tamen rationis, prout est in re, scribatur ita videlicet: „aeger et languens corpore, tamen sanus mente et compos rationis”.

[77]. **Formulae inscriptionum perpetuarum.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. haeres de N., sanus mente et corpore existens, publice et^{de} per expressum recognovit, quia bona sua haereditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villae haereditate et omnibus ad eam pertinentibus et quovis modo spectantibus et provenientibus^{df}, nihil iuris, domini et proprietatis et quorumvis usufructuum praedictus N. in praefatis bonis pro se et suis successoribus reservando seu excipiendo, ita late et longe circumferentialiterque, prout praefatorum bonorum villae N. haereditas se in suis metis et limitibus extendit, nobili N. de N. pro centum marcis pecuniae monetae et numeri Polonialis vendidit perpetue et in aevum, ita^{dg} prout solus habuit, tenuit et^{dh} possedit, nullis exclusis, per praefatum N. et eius successores cum omni iure, dominio et proprietate ac titulo haereditario perpetue et in aevum tenenda, possidenda et ad usus beneplacitos convertenda. Et iam exnunc^{di} praedictus N. praefato N. dedit realem intromissionem et actuale possessionem per ministerialem terrestrem N. de N. in praedicta bona, videlicet villam N. et eius haereditatem totalem. Et debet praedictus N. et eius successores praefatum N. cum suis^{dj} successoribus occasione praemissorum tueri, evincere et eliberare pacificareque ab omni impetitione iuridica, ab omnibus personis, per praescriptiones terrestres, prout ad quamlibet personam praescriptio pertinet, ^{dk}-totiens quotiens^{-dk} sibi N. opus fuerit, sub damno terrestri, nulla re exquisita ipsum evadendo”.

[78].^{dl} Et si talis venditio deberet fieri in vim reemptionis, alias *na widerkow*^{dm}, tunc in loco competentis addantur duntaxat haec verba: „videlicet in vim reemptionis, alias *na widerkow*”.

[79].^{dn} Et si venditor haberet uxorem, cuius reformatio extenderet se ad talia bona vendita, constituetur per maritum ad acta, et cum consensu amicorum, ad minus duorum ex linea paterna consanguineorum, consentiet ad talem inscriptionem quoad eius reformationem.

[80]. **Inscriptio census in vim reemptionis, alias *na widerkow* personis spiritualibus, quae nonnisi cum consensu Regiae Maiestatis prius obtento fieri debet.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. haeres, sanus mente et corpore, publice et^{do} per expressum recognovit, quia honorabilibus viris N. et N. etc. mansionariis ecclesiae cathedralis Cracoviensis, modernis et pro tempore^{dp} existentibus, duodecim^{dq} marcas pecuniae census annui pro trecentis marcis pecuniarum monetae et numeri Polonialis perpetue^{dr} et in aevum, in vim tamen reemptionis, alias *na widerkaw*^{ds} vendidit et inscripsit, ac vendit et inscribit, in et super bonis suis haereditariis, videlicet villa N. ac kmethonibus^{dt}, tabernatoribus et aliis

^{db} Wyraz opuszczony w VL.

^{dc} Wyraz opuszczony w VL.

^{dd} aetatem VL.

^{de} ac VL.

^{df} proventibus VL.

^{dg} Opuszczone w VL.

^{dh} Opuszczone w VL.

^{di} extunc VL.

^{dj} Wyraz opuszczony w VL.

^{dk-dk} toties quoties VL.

^{dl} W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako dalszy ciąg poprzedniego przepisu.

^{dm} W VL tu i poniżej: wyderkaw.

^{dn} W VL tekst ten nie został wyodrębniony; potraktowano go jako całość z art. 77 i 78.

^{do} Wyraz opuszczony w VL.

^{dp} tempore VL.

^{dq} duodecim VL.

^{dr} perpetue VL.

^{ds} wyderkaw VL.

^{dt} kmehonibus VL.

quibusvis incolis praefatae villae N., quas quidem duodecim^{du} marcas pecuniarum praedictus N. et eius successores tenebitur seu tenebuntur, singulis annis pro quolibet festo sancti Martini [11 XI] praefatis honorabilibus viris mansionariis N. et N., modernis et pro tempore existentibus, per proprium nuntium mittere, et ab illis etiam quotannis post solutionem quietantiam recipere. Et tenebitur praesentibusque se obligat praefatus N. cum kmethonibus eiusdem villae incolis ad acta spiritualia vicarii sive^{dv} officialis in spiritualibus Cracoviensis pro festo sancti Andree proximo [30 XI] stare, et se ad solutionem cum praefatis kmethonibus praefati census annui duodecim^{dw} marcarum sub censuris ecclesiasticis obligare. Etiam praefatus N. obligat se et suos successores occasione praefati census ab omnibus inscriptionibus prioribus, si quae sunt, et omni impetitione iuridica praedictos mansionarios, modernos et pro tempore existentes, tueri, evincere et eliberare ab omnibus personis, ita quod praefati mansionarii, moderni et pro tempore existentes, possent pacifice et integre quolibet anno praefatum censum duodecim^{dx} marcarum, sicut praemissum est, percipere sine quovis impedimento. Quae omnia superius expressa et in praesenti inscriptione contenta praefatus N. tenebitur, et sui successores tenebuntur, complere sub vadio centum” vel „N. marcarum, praedictis mansionariis et eorum successoribus solvendo. Pro quo vadio citatus, vel successores eius citati, in primo termino tanquam peremptorio stare debet sive debent, nulla re exquisita, sive iudiciaria, sive extraiudiciaria illos evadendo vel terminum differendo, sub amissione suae causae; sed in eodem^{dy} termino tenebitur et tenebuntur praedictos mansionarios ab omnibus impedimentis evincere, eliberare, et omnibus, in praesenti inscriptione contentis, satisfacere. Quod si nollet aut neglexerit, vel eius successores neglexerint, extunc in instanti pro praefato vadio satisfacere tenebitur sive tenebuntur; et satisfaciendo pro praefato vadio, utique omnia contenta in praesenti inscriptione complere debebit, ^{dz}-totiens quotiens^{dz} praefati mansionarii censum praefatum ad tempus praedictum habere non possent. Et illis dedit realem intromissionem in praefatum censum per ministerialem terrestrem N. de N.”

[81]. **Inscriptio commutationis.** „Comparentes^{ea} personaliter coram iudicio^{eb} nobilis N. haeres de N. ex una, et nobilis N. de N. partibus ab altera, sani mente et corpore, compotesque rationis existentes, publice et per expressum recognoverunt talem inter se fecisse bonorum haereditariorum perpetuam et irrevocabilem commutationem, dantes sibi invicem bona pro bonis et terram pro terra: quod videlicet praedictus N. dedit et commutavit sua bona haereditaria, videlicet villam N. cum ipsius villae totali haereditate, cum omni iure, dominio et proprietate ac titulo haereditario cum praedicto N. de N., qui pro eiusdem N. haereditariis bonis, videlicet villa N., etiam cum totali ipsius villae haereditate, illi dedit et commutavit bona sua haereditaria praefata, videlicet villam N. cum ipsius villae totali haereditate, cum omni iure, dominio et proprietate ac titulo haereditario; ita quod praefatus N. praedicta bona, videlicet villam N. cum^{ec} suis successoribus tenebit, habebit et haereditarie possidebit, ita late, longe circumferentialiterque, prout dicta bona seu haereditas praefatae villae N. in suis metis et limitibus ab antiquo est distincta et limitata, cum omnibus ad ipsa bona spectantibus et pertinentiis, nihil excipiendo. Et similiter praedictus N. praedicta bona sua, videlicet villam N. cum ipsius villae totali haereditate, cum omni iure, dominio et proprietate tituloque haereditario, et cum legitimis suis successoribus tenebit, habebit et haereditarie possidebit, ita late, longe, circumferentialiterque, prout dicta bona seu haereditas villae N. in suis metis et limitibus ab antiquo est distincta et limitata, cum omnibus pertinentiis ad ipsa bona spectantibus, nihil excipiendo. Et iam praefati commutantes dederunt sibi invicem in praefata bona commutata realem intromissionem et actualement possessionem; et debent tenebunturque se et eorum successores invicem occasione praemissorum bonorum tueri, defendere et invicem se eliberare pacificareque ab omni impetitione iuridica, ab omnibus personis, per praescriptiones terrestres, prout ad aliquam personam praescriptio pertinet, sub damno terrestri, ^{ed}-totiens quotiens^{ed} alteri ipsorum commutantium vel eorum successoribus opus fuerit”.

^{du} duodecem *VL.*

^{dv} seu *VL.*

^{dw} duodecem *VL.*

^{dx} duodecem *VL.*

^{dy} eodem *VL.*

^{dz-dz} toties quoties *VL.*

^{ea} comparens *VL.*

^{eb} iudicio terrestri *VL.*

^{ec} cum legitimis *VL.*

^{ed-ed} toties quoties *VL.*

[82]. **Donationis.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. haeres de N., sanus mente et corpore existens, publice et per expressum recognovit, quia bona sua haereditaria, videlicet villam N. cum totali ipsius villae haereditate ac cum omni iure, dominio et proprietate tituloque haereditario, necnon cum omnibus ad ipsa bona pertinentibus et quovis modo spectantibus et utilitatibus universis, nihil iuris, domini et proprietatis et quorumvis^{ee} usufructuum et utilitatum in praedictis bonis pro se et suis successoribus reservando seu excipiendo, ita late et longe circumferentialiterque, prout praefatorum bonorum haereditas se in suis metis et limitibus extendit, prout ea solus tenuit, habuit et possedit, nobili N. de N, nepoti suo ex fratre germano, dedit, donavit, perpetuo et in aevum irrevocabiliterque per praefatum N. et eius successores tanquam veros et legitimos haeredes praedicta bona tenenda, habenda et perpetue possidenda et ad usus beneplacitos convertenda. Et iam praedictus N. praedicto N. exnunc dedit realem intromissionem et actuale possessionem per ministerialem terrestrem N. de N. in praefata bona”. Et fiat tuitio sub eo tenore^{ef} toto, sicut in inscriptione perpetuae venditionis superius continetur¹¹.

[83]. **Inscriptio inter coniuges, ad tempora vitae.** „Comparentes personaliter coram iudicio nobiles^{eg} N. de N. et N. de N. coniuges, sani mente et corpore existentes, et usi amicorum consilio, publice et per expressum recognoverunt, quia omnium bonorum suorum haereditariorum et obligatoriorum, mobilium et immobilium, quae nunc habent et in post habebunt, invicem et mutuo concesserunt sibi usufructum^{eh} ad tempora vitae, tali videlicet modo: quod si praefatum N. prius quam praedictam N. mori contigerit, extunc ipsa N. bona omnia, tam mobilia quam immobilia praedicti N. obtinebit et possidebit cum omni iure, dominio et proprietate, nihil excipiendo, illisque utifruetur ad tempora duntaxat vitae suae; post mortem vero praedictae N. bona praefata tam mobilia quam immobilia, totaliter pleno iure ad successores praedicti N. devolventur sine quovis impedimento et contradictione successorum praefatae N. Et similiter, si contigerit praedictam N. prius mori quam ipsum N., extunc praefatus N. bona omnia, tam mobilia quam immobilia, praefatae N. obtinebit et possidebit cum omni iure, dominio et proprietate et omnibus eorundem bonorum pertinentiis, illisque utifruetur ad tempora vitae duntaxat suae; post mortem vero praedicti N. bona praefata, quaecunque ipsam N. concernebant, ad successores praedictae N. totaliter devolventur sine quovis impedimento et contradictione successorum praefati N.”

[84]. **Inscriptio obligationis de facto.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. haeres, publice et per expressum recognovit quia nobili N. de N. bona sua haereditaria, videlicet villam N. in trecentis marcis pecuniae bonae monetae et^{ei} numeri Polonialis obligavit, inscripsit et praesenti inscriptione invadiat, obligat et inscribit ad festum Nativitatis Christi [25 *XII*] proxime venturum, et a festo Nativitatis Christi proximo, in defectu exemptionis et summae praefatae solutionis, ad aliud festum Nativitatis Christi; et sic ab anno ad annum, annis se sequentibus usque ad plenariam et integram praefatae summae trecentarum marcarum exsolutionem et praedictorum bonorum N. exemptionem, per ipsum N. de N. praedicta bona N. tenenda, habenda et possidenda cum omni iure, dominio et proprietate, modo obligatorio, nihil iuris, domini et quorumvis usufructuum vel utilitatum in praefatis bonis N. pro praedicto N. et eius successoribus usque ad debitam exemptionem penitus reservando seu excipiendo, sed ita late et longe, prout solus praedictus N. ^{ej}tenuit, habuit et possedit. Et iam sibi praedictus N. ^{ej}dedit et dat exnunc in praefata bona N. realem intromissionem et actuale possessionem per ministerialem terrestrem N. de N. Et debet tenebiturque praefatus N. et sui successores tenebuntur ipsum N. et eius successores occasione praedictorum bonorum ab omni impetitione iuridica et quibusvis inscriptionibus et iuribus prioribus tueri, defendere, evincere et eliberare, ^{ek}-totiens quotiens^{ek} sibi aut eius successoribus opus fuerit, usque ad exemptionem bonorum praedictorum. Nec debet praedictus N. et eius successores praedicto N. et eius successoribus in

^{ee} Brak w VL.

^{ef} tempore VL.

^{eg} nobilis VL.

^{eh} usufructum VL.

^{ei} Brak w VL.

^{ej-ek} w VL opuszczona te słowa.

^{ek-ek} toties quoties VL.

¹¹ Por. wyżej art. 77.

praefatis bonis obligatis iniuriari aut quovis modo pacificam possessionem praepedire sub vadio aliarum trecentarum marcarum. Pro quo vadio, si se citari permiserit, aut successores permiserint, in primo termino tanquam in peremptorio parere tenebitur et tenebuntur, et in^{el} illo termino intercedere, evincere, eliberare, iniuriamque per se vel submissas personas in praefatis bonis illatam resarcire. Quod si in praefato termino intercedere, evincere, eliberare damnumque resarcire noluerit aut neglexerit, extunc pro praefato vadio satisfacere tenebitur in eodem termino, nulla re exquisita nec colore excogitato, neque iudicialiter, neque extraiudicialiter, abrenuntiando^{em} omnibus iuri remediis et dilationibus, nullisque evasionibus, modis vel cautelis terminum praefatum differendo, nec quovis modo ipsum N. vel eius successores evadendo. Quod vadium debet converti in summam essentialem sine corporali iuramento. Nec poterit quicquam^{en} in auxilium sibi contra ipsum N. et eius successores accipere sub amissione suae causae, videlicet solutionis praefati vadii; quo soluto utique inscriptioni praesenti et in ea contentis satisfacere, ^{eo}-totiens quotiens^{eo} sibi N. et eius successoribus opus fuerit”.

[85]. **Inscriptio certi debiti ad tempus certum obligati.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. publice et per expressum recognovit, quia nobili N. de N. centum marcas pecuniarum certi et liquidi debiti sive mutuatae pecuniae monetae et numeri Polonialis tenetur, et^{ep} praesentibus obligatur hinc ad festum Nativitatis Christi [25 XII] proxime venturum solvere et complere. Casu quo non solverit aut solvere neglexerit, extunc in crastino eiusdem festi Nativitatis Christi proxime venturi debebit, tenebitur praesentibusque se obligat sibi N. dare realem intromissionem et pacificam possessionem in villam suam haereditariam sive obligatoriam dictam N., per ministerialem, quemcunque sibi praefatus N. elegerit, etiam sine alicuius additione officii. Et data sibi intromissione et pacifica possessione debet et tenebitur ipsum tueri et defendere et eliberare, ita quod praefata bona pacifice et quiete ab omni impetitione iuridica quarumcunque^{eq} personarum posset tenere et possidere. Quam tenebit, habebit et^{et} possidebit modo obligatorio in praefatis centum marcis a praefato festo Nativitatis Christi, vel potius ab acceptatione^{es} possessionis, ad aliud festum Nativitatis Domini proxime venturum; et a festo Nativitatis Christi proximo venturo ad aliud, annis se sequentibus, usque ad plenariam solutionem praedictarum centum marcarum, cum omni iure, dominio et proprietate ac cum omnibus utilitatibus, ex eisdem bonis seu villa praedicta provenientibus, nihil excipiendo. Et tenebitur dictus N. praefatum N. occasione praemissorum tueri, defendere et eliberare, sub vadio aliarum centum marcarum. Quod si tueri, defendere^{et} et eliberare noluerit aut neglexerit, vel in praefatis bonis per se vel submissas^{eu} personas quovis modo iniuriatus fuerit, et se occasione praemissorum pro praefato vadio citari permiserit vel sui successores permiserint, extunc in primo termino parere tenebitur et tenebuntur, et in illo termino tueri, evincere, eliberare bonaque praefata pacificare ab omnibus personis, prout ad aliquam personam praescriptio pertinet. Quod si in praefato termino praemissa non fecerit seu facere neglexerit, aut iniuriam, si quam intulerit, resarcire nollet, extunc in eodem termino pro praefato vadio satisfacere tenebitur et tenebuntur, nulla re exquisita nec colore excogitato, neque iudicialiter, neque extraiudicialiter terminum praefatum differendo, neque quovis modo ipsum vel eius successores pro praefato vadio evadendo, quod vadium debet converti in summam essentialem sive principalem, sine^{ev} corporali iuramento; nec quicquam^{ew} sibi contra ipsum aut eius successores recipiendo, sub amissione suae causae. Nihilominus soluto vadio praesenti obligationi et in ea contentis satisfacere eidem N. et successoribus eius tenebitur, ^{ex}-totiens quotiens^{ex} sibi et eius successoribus opus fuerit”.

[86]. **Inscriptio arendae.** „Comparens personaliter coram iudicio nobilis N. de N. haeres N.” sive „tenutarius, publice et per expressum recognovit, quia bona sua haereditaria” sive „obligatoria videlicet villam N. nobili N. de N. pro decem marcis pecuniae bonae monetae et numeri Polonialis arendavit ad tres duntaxat annos, a festo Nativitatis Christi [25 XII] proximo

^{el} Brak w VL.

^{em} abrenunciando VL.

^{en} quidquam VL.

^{eo-eo} toties quoties VL.

^{ep} Brak w VL.

^{eq} quaruncunque w tekście z 1524 r.

^{et} Brak tego wyrazu w VL.

^{es} acceptione VL.

^{et} et defendere VL.

^{eu} submissas VL.

^{ev} sive VL.

^{ew} quidquam VL.

^{ex-ex} toties quoties VL.

continue se sequentes^{ey}. Quas decem marcas praefatus N. praedicto N. tenebitur solvere ad quodlibet festum Nativitatis Christi seorsum in loco N., et praefatus N. tenebitur praefatum N. quietare^{ez} ad acta castrensia districtus illius; et sic quodlibet anno usque ad expirationem praefatae arendae. Quae quidem bona praefata, videlicet villam N. praedictus N. arendator tenebit, possidebit illisque utifruetur vigore praefatae arendae, et nullo alio iure, cum omni iure, dominio omnibusque usufructibus, ad praedicta bona quoquo modo spectantibus^{fa}-et utilitatibus ex illis provenientibus^{fa} usque ad decursum trium annorum a receptione possessionis”, vel potius ad certum tempus, prout supra; „et iam praefatus N. dedit sibi arendatori realem possessionem in praefata bona; tenebiturque ipsum tueri, protegere in praefatis bonis arendatis ab omni impetitione iuridica usque ad expirationem praefatae^{fb} arendae, sub damno terrestri. Et hic idem stans praefatus N. arendator etiam recognovit se arendasse praedicta^{fc} bona apud praefatum N. iuxta continentiam praesentis inscriptionis; quae bona recognovit non alio genere, tantummodo iure arendae praedictae se tenere et possidere”.

Formulae citationum

[87]. **Citatio pro debito inscripto.** „Sigismundus Dei gratia rex Poloniae etc. tibi nobili N. haeredi de N. mandamus, quatinus^{fd} in terminis terrestribus in N. ^{fe}proxime celebrandis^{fe} ad instantiam nobilis N. de N. compareas, qui te citat pro eo, quia tu^{ff} non vis sibi solvere centum marcas pecuniae certi debiti, quas debuisti sibi solvere ad tempus iam praeteritum, et non solvisti, prout de hoc inscriptio in actis terrestribus N. latius canit, et in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus. Datum” etc.^{fg}

[88]. **Pro debito non inscripto.** „...pro eo, quia tu non vis sibi^{fh} solvere centum marcas pecuniae monetae et numeri Polonialis certi debiti, quas ^{fi}debuisti sibi^{fi} solvere ad tempus iam praeteritum, et non solvisti, et in totidem ipsum^{fi} damnificasti, iudicialiter responsurus”.

[89] **Pro excisione gaili aut silvae^{fk} vel mericae.** „...pro eo, quia tu violenter excidisti sibi robora in gaio sive silva ipsius in haereditate N. valoris decem marcarum, et in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus”.

[90]. **Pro arboribus fructiferis.** „...pro eo, quia tu excidisti sibi violenter decem arbores fructiferas, videlicet N. et N. in haereditate ipsius villae N. valoris quinque marcarum, aut prout iudicium decernet, et in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus”.

[91]. **Pro vulneribus.** „...pro eo, quia tu fecisti super ipso initium litis et intulisti sibi violenter tria vulnera cruenta et duo livida, quae ministerialis terrestris N. de N. cum nobilibus in tempore vidit; quae vulnera pensat sibi ad quadraginta marcas pecuniae, vel prout ius decernet, pro quibus vult te convincere, iudicialiter responsurus”.

[92]. **Pro capite occiso.** „...pro eo, quia tu occidisti patrem ipsius, nobilem N. de N., quam occisionem ministeriali terrestri N. de N. et nobilibus obduxit et super te protestatus est; quod caput patris sui praefati pensat sibi ad centum viginti marcas et ad poenam carceris, aut prout iudicium decernet, et vult te pro eodem convincere, iudicialiter responsurus”.

[93]. **Pro propinquitatem.** „...pro eo, quia tu possedisti et tenes propinquitatem ipsius, videlicet villam N. et eius haereditatem, ad quam ipse est propinquior, quam tu, post nobilem olim N. patrum suum germanum; quae bona praefata extimat^{fl} sibi ad ducentas marcas pecuniae, et in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus”.

[94]. **Pro divisione.** „...pro eo, quia tu non vis cum ipso dividere bona haereditaria N., quorum medietas ipsum N. concernit, et ipse tecum vult; quod sibi pensat ad centum marcas pecuniae et totidem damni, iudicialiter responsurus”.

[95]. **Pro redimendis bonis obligatoriis.** „...cit te ad recipiendum pecunias, quas te in bonis ipsius haereditariis, videlicet villa N., praetendis habere inscriptas, et ideo ut stares, et

^{ey} sequentibus VL.

^{ez} quietare VL.

^{fa-fa} W VL opuszczono te słowa.

^{fb} Opuszczone w VL.

^{fc} praefata VL.

^{fd} quatenus VL.

^{fe-fc} protunc celebrantibus VL.

^{ff} Brak w VL.

^{fg} Brak w VL.

^{fh} Brak w VL.

^{fi-fi} sibi debuisti VL.

^{fj} eura VL.

^{fk} W VL tu i poniżej: sylvae, sylva.

^{fl} existimat VL.

inscriptiones tuas coram iudicio ostenderes et pecunias reciperes, sibique, tanquam haeredi, de bonis ipsius praefatis iudicialiter condescenderes^{fm}. Datum...”

[96]. Citatio suprascripta potest fieri etiam ad actorum positionem, non expectata celebratione terminorum; et hoc fiet in arbitrio actoris.

[97]. **Pro kmethone profugo sive quovis alio subdito.** „...pro eo, quia tu non vis sibi extradere laboriosum N. kmethonem ipsius, de villa N. ad villam tuam N. profugum, quem apud te in villa tua praefata N. arrestavit per ministerialem terrestrem N. de N., quem sibi pensat ad decem marcas et totidem damni, iudicialiter responsurus”.

[98]. **Pro cautione fideiussoria.** „...pro eo, quia tu sibi fideiussisti pro nobili N. de N. solvere viginti marcas pecuniarum ad tempus iam praeteritum; quas viginti marcas nec ipse N. principalis, nec tu, tanquam pro eo fideiussor, solvistis, pro quibus te citat, et in totidem ipsum damnificasti, iudicialiter responsurus”.

[99]. **Pro receptione feni^{fm} aut frumentorum.** „...pro eo, quia tu recepisti sibi violenter decem cassulas feni in prato ipsius haereditario villae N. laboris ipsius; quod fenum pensat sibi ad viginti grossos et totidem damni iudicialiter responsurus”.

[100]. **Pro conculcatione^{fo} et depastione frumentorum.** „...pro eo, quia tu immisisti de industria et violenter familiam tuam cum equis et pecoribus in et super haereditatem ipsius N. et conculcasti sibi frumenta diversi generis laboris ipsius; quae sibi pensat ad triginta marcas pecuniarum et totidem damni, iudicialiter responsurus”.

[101]. **Citatio ad paratam citationem post mortem patris aut cuiusvis antecessoris, cui nondum venerat terminus.** „...qui te concitat alias *przypozywa* ad paratam citationem nobilis olim N., patris praedicti nobilis N. legitimi, qua te praefatus olim N. pater ipsius citaverat, videlicet pro eo...” Et inseratur^{fp} citatio patris, et taliter concludatur: „Et praefata actio concernit praedictum N. tanquam filium legitimum praedicti N., ideo ad praemissa praedicto N. tanquam successori iudicialiter responsurus”.

[102]. **Dum pater aut alius antecessor lite contestata, sive scripto termino, aut condemnato reo mortuus fuerit.** „...qui te concitat alias *przypozywa* ad paratam citationem et actionem, et ad paratum terminum...” Si terminus est translapsus, tunc scribatur: „...ad translapsum terminum, qui sibi translapsus est in termino...” etc. „et ad omnes actus iudiciarios nobilis olim N., patris praedicti N., et ad eum punctum, in quo cessavit causa morte praefati nobilis olim N. patris praedicti N., ad quam actionem ipse N. est propinquior, et cum concernit tanquam filium post patrem, prout citatio et^{fq} processus causae ipsius in actis terrestribus N. latius disponit, videlicet occasione^{fr} summae centum marcarum. Ideo te concitat alias *przypozywa* ad attentandum ipsum procedi ad ulteriores gradus et processus iudiciarios”; si nondum erat lis contestata, concludatur: „ad praemissa iudicialiter responsurus”; sed si post condemnationem in lucro, vel post latam sententiam, extunc ita concludatur: „ad praemissa iudicialiter attentaturus procedi ipsum contra te ad ulteriores gradus”.

[103]. **Citationis translapsae adcitatio.** „...qui te concitat alias *przypozywa* ad paratam citationem translapsam, quae sibi est translapsa in terminis terrestribus in N. iam praeteritis, qua te citaverat pro eo...” etc. Et eo inseratur citatio, et concludatur: „iudicialiter responsurus”.

[104]. **A kmethone sive alio quovis subdito.** „...ad instantiam laboriosi N. de N. kmethonis et subditi nobilis N. de eadem N. haeredis, qui te citat pro eo, quia tu recepisti sibi violenter bovem valoris trium marcarum pecuniae, et ipsum in totidem damnificasti, iudicialiter responsurus; et dominus ipsius praefatus N. stat pro poena sua trium marcarum iuxta praefatum N. subditum suum. Datum...”

[105]. **Granicierum.** „...qui te citat ad faciendum granicies seu limites inter bona ipsius N. haereditaria villae N. ab una, et tua etiam haereditaria villae N. partibus ab altera, et ad attentandum sibi N. decerni actoratum vigore praesentis citationis, iudicialiter responsurus”.

[106]. **Pro non administratione iustitiae.** „...pro eo, quia tu non vis sibi iustitiam ministrare cum laborioso N. kmethone et subdito tuo de villa tua N., qui sibi excidit robora

^{fm} condescenderes VL.

^{fn} W VL tu i poniżej: faeni, foeni, faenum.

^{fo} consultatione VL.

^{fp} inferatur VL.

^{fq} ad VL.

^{fr} occasione VL.

diversi generis in gaio ipsius in haereditate villae N., quam non administrationem iustitiae pensat sibi ad decem marcas pecuniae et totidem damni”.

[107]. **Secundae citationes post condemnationem in poena contumaciae.** „...citavit te secundo, prout te condemnavit in termino primo in terminis terrestribus in N. iam praeteritis in poena contumaciae iuxta suam primam citationem, qua te citavit pro eo...” etc. Et inseratur citatio originalis, et concludatur: „iudicialiter responsurus”.

[108]. **Concitationis alias przypowiaŝtu post condemnationem in lucro.** „...qui te concitat alias przypowieszcza ab solvendum et satisfaciendum pro his omnibus, pro quibus te condemnavit in termino peremptorio in terminis terrestribus in N. iam praeteritis, iuxta suam citationem, in lucro pro toto, qua te citaverat pro eo...” etc. Et inseratur citatio, et concludatur loco „responsurus”: „iudicialiter satisfactorus”.

[109]. **Citatio ex officio succamerarii ad campum post condemnationem citati in lucro in iudicio terrestri.** „...tibi nobili N. haeredi de N. mandamus, quatinus^{fs} coram nobis aut camerario nostro feria secunda post festum sancti N. nunc instans proxima in loco campestri inter bona haereditaria nobilis N. dicta N. et tua etiam haereditaria dicta N. compareas^{ft}, ubi videlicet praefatus N. actor nos seu nostrum camerarium locabit, ad attentandum et videndum ipsum ducere nos sive officium nostrum, ducereque et sipare granicies, scopulos de terra erigendo et alia signa metalia et granicialia faciendo; attentaresque et aspiceres ipsum cum testibus praestare iuramentum, tanquam actorem, super vera et iusta ductione et sipatione praefatarum granicierum; prout praefatum actoratum contra te obtinuit, condemnando te in lucro actoratus in iudicio terrestri N. in terminis iam praeteritis; cum quo actoratu ad nos sive nostrum officium ad campum est remissus, praemissa iudicialiter attentaturus. Datum...”

[110]. **Citatio castrensis ad querelam.** „N. de N. capitaneus N. tibi nobili N. de N. innotescimus nobilem N. de N. contra te coram nobis in querela deposuisse, quomodo tu ipsum de pacifica possessione bonorum N. violenter expulisti et depercussisti; quare vigore regio et nostri officii capitaneatus mandamus, quatinus^{fu} coram nobis aut officio nostro castrensi N. et ad alia protunc sibi obicienda responsurus. Quod sive comparueris, sive non, nos ad ea, quae nostrum officium spectant, procedemus. Datum in castro N. ...”

[111]. **Concitatio alias przypowiaŝt post latam sententiam pro re decreta.** „...qui te^{fv} concitat alias przypowieszcza ad satisfaciendum et solvendum sibi centum marcas, per iudicium terrestre N. in terminis terrestribus in N. proxime praeteritis sibi super te decretis, et ad attentandum ipsum iurare super damnis exinde sequutis^{fw}; ideo ut stares et pro praemissis omnibus et pro poenis satisfaceres. Datum...”

III. LITTERAE SUPER EXCIDENDIS ET VENDENDIS FORTALIBUS IN SALINIS BOCHNENSIBUS

Sigismundus etc. Manifestum facimus tenore praesentium universis, quia cum generosus Ioannes Boner burgrabius et zupparius ac magnus procurator noster Cracoviensis nobis significasset et per suum nuntium declarasset fortalia salis in salinis nostris Cracoviensibus, praesertim vero Bochnensibus, in tantum aucta esse ac magis in dies augeri, ut prae illis banci ipsius salis de locis, in quibus exciduntur, extrahi et sine magno et longo labore plurimoque impendio sursum educi commode nequeant, exposuissetque in depositoriis salis, praesertim vero Bochnensi, Uscensi et Vislicensi, non aliud sal deponi solere, quam bancos ipsos, illosque etiam vectores omnes ducere consuevisse, et foralia emere et cum illis praedicta depositoria praeterire non ausos esse, ita ut eadem fortalia non commodum et accessionem salinis nostris praedictis praebere, sed potius magnum illis impedimentum ac detrimentum afferre videantur, quippe nisi fortalia ipsa, passim ubique illic in montibus cumulatim obvia, inde ad usum aliquem extrahantur et dividantur, et ab inquisitione ac excisione bancorum temperetur, qui iam per

^{fs} quatenus VL.

^{ft} Wyrzaz opuszczony w VL.

^{fu} quatenus VL.

^{fv} Opuszczone w VL.

^{fw} secutis VL.